

DAMƏT SALMANOĞLU

(hekayələr)

SƏN ƏSL DOSTSAN

Bu mövzuda çox əhvalatlar eşitmişəm. Bütün müharibələrdə belə hadisələr olub. Yazıçı Əli bəy Azərinin "Dost" hekayəsini oxuyandan sonra Qarabağ uğrunda gedən döyüşlər zamanı baş vermiş bir hadisəni qələmə almağı qararlaşdırdım. Qoy, gələcək nəsillər nümunə götürsün.

Qarabağ uğrunda qızgın döyüşlər gedirdi. Erməni qəsbkarları rus motoatıcı bölmələrinin köməyi ilə hucuma keçmişdilər. Demək olar ki, öndə ruslar döyüşürdü, arxasınca ermənilər gəlirdi. Elə ki, biz mövqeylərimiz itirir, kəndlərimiz əldən çıxırdı, həmin mövqelərə və kəndlərə ermənilər gəlib yerləşirdi. Bu alçaqlar hər gün atəşfəşanlıq edirdilər ki, bizim döyüş əzminimiz sındırınsınlar. Onların hiyləgərliyinə baxmayaraq bizim əsgərlər rusların qeyri-əbəbər döyüşdə qeri çəkli-mək istəmirdilər.

Belə döyüşlərin birində bölük komandiri baş leytenant Süleymanov gördü daha davam getirə bilmirlər. Dərhal əsgərlərə əmr verdi ki, geri çəkilişik. Çoxlu yaralımlar və şəhidlərimiz var idi. Çox itki verdiyimizdən səkkiz əsgər və bölük komandiri sağ idik, beş yaralımızı çiyinimizə alıb mövqeyimizi dəyişməyə məcbur olduq. Elə ki, yeni və daha münasib mövqeyimizə yerləşdik, əsgər Murad Qasimov komandirə yaxınlaşdı:

-Cənab baş leytenant, icazə verin, gedim dostum Ramilin cəsədini götürürəm. Onunla uşaqlıq dostuyduq, bir məhəllədə böyüyüb bo-

ya-başa çatmışıq. Heç olmasa, öz dostluq borcunu yerinə yetirirəm.

Baş leytenant Süleymanov qəti sürətdə əmr elədi:

-Olmaz! Görmürsən ermənilər yaxınlaşırlar biz çıxan səngərlərə. İtkilərimiz çoxdur. Mən daha bir əsgərimi də itirə bilmərəm. Öz mövqeyimizi qorumaq lazımdır, bizə kömək gələndə kimi.

Əsgər Qasimov çox təkəldə elədi, axır, ki baş leytenant razılaşdı və dedi:

-Sən sürünə-sürünə get, biz erməniləri atəş altında saxlayaraq səni qoruyuruq.

Murad sürünüb irəlilədikə səngərə girdi. Bir az keçməmiş dostu Ramili belinə alıb üzü bizə tərəf sürünməyə başladı. Biz bunu görcək çox sevindik.

Bir xəyli vaxt keçdi. Murad axır ki, dostunun meyidini götürüb çıxara bildi. Qan-tərində olan Murad içində ağlayırdı, göz yaşları yanaqlarından süzülürdü. Komandir yaxınlaşıb əlini Muradın çiyinə qoydu və dedi:

-Halal olsun sənə.

Murad içkırı-ıçkırı, kəsik-kəsik danışmaq başladı, sanki dili tutulmuşdu, kəkələyirdi:

-Komandir, mən ora çatanda Raminin nəfəsi gəlirdi, hələ sağ idi. Bilirsiniz o, son nəfəsində nə dedi mənə?

-Nə dedi, Murad? - Komandir çox maraqla soruşdu.

-Dedi: "Murad, mən bilirdim sən gələcək sən mənə aparmağa..." Dedi və gözlərini yumdu, gözlərini əbədi yumdu. Komandir, mən getməyəydim, onun son sözünü eşitmədim, ömür boyu vicdan əzabı çəkərdim.

Murad bunu deyib hüçürdü, göz yaşları sel

kimi axmağa başladı. Baş leytenant Süleymanov da özünü saxlaya bilmədi, qəhərləndi. Onun da göz yaşları üzünə ağı axmağa başladı. Biz onu heç vaxt belə vəziyyətdə görməmişdik.

Gözləri yaşarmış baş leytenant durdu, durdu və birdən Muradı qucaqlayıb başına basdı:

-Sən əsl dostsan! - dedi. - Murad, sən əsl qəhrəmansan, bilə-bilə öz həyatını təhlükəyə atıb dostunu xilas etməyə getdin. Biz sənəni həmişə fəxr edəcəyik.

NƏRGİZ GÜLÜ

Fevral ayının əvvəlləri idi, Zaur öz həmkar şair dostlarına zəng eləyib onları cənub bölgəsinə səyahətə dəvət elədi. Bir xeylaq söhbət eləyib razılığa gəldilər. Amma Aytən anasından icazə almalydı, ondan sonra Zaur cavab verəcəkdə, gedib, getməyəcəyini. Aytən qəlbən çox istəyirdi şəhərin tıxaclarından, səs-küyündən uzaqlaşsın, bəlkə bir az əsəbləri də sakitləşər.

Aytən anası ilə bir yerdə yaşayırdı. Ona görə ki, Aytəngil tək qalması deyə anası uşaqlara baxır, onlara həyan olurdu. Aytənin anası dünyagörmüş qadıncıdır, altı övlad böyüdü bəy-başa çatdırıb. Sovet dövründə fermada sağıcı kimi çalışıb. Rayonun qabaqcıl sağıcılarından olub, çox gözəl danışıq qabiliyyətinə malikdir. Səliqə danışır, sözünü, fikrini həmsöhbətinə çatdırır bilir, sanki əsl deputatdır. Çoxları ona "deputat xanım" deyər müraciət edirlərmişlər. Kişi qeyrətli xanım, xatun qadıncıdır. Ona görə ondan icazə almaq bir az müşğül məsələdir.

Aytən üç övlad anasıdır, uşaqları yuxarı siniflərdə oxuyur. Səhəri gün anasıyla bu haqda söhbətləşib, axır ki, anasını razı sala bilmişdi. Bu sevincli xəbəri dostlarına çatdırmaq istədi, tez nömrələrini yığıb hər birinə: "gedirik, eşidirsiz anam icazə verdi getməyimə, müştulugumu verəcəksiniz" deyər sevincini çatdırdı. Dostlar "baş üstə" deyib və ha-

zırlıq görməyə başlayırlar. Zaur çox sevindi dostlarıyla birinci dəfə, öz doğulub boya-başa çatdığı bölgəyə səyahət edəcəkdə.

Onlar Zaurun maşını ilə gedəcəklər. Səhər saat səkkizdə səni gözləyəcək poliklinikanın yanında deyib Zaur telefonu qapatdı. Zaur dostu Mahirə və Xəyaləyə də sabah saat səkkiz tamamdı poliklinikanın yanında olmalarını xahiş etdi.

Gecəni yata bilmirdi Aytən, gözlərindən yuxusu qaçmışdı, şirin xəyallar qurur, həm sevinir, həm də bir az həyacanlanırdı. Birinci dəfəydi cənub bölgəsinə səyahətə yollanacaqdı. Aytənin uşaqlıq illəri Qarabağda keçmişdi, dördüncü sinifi öz doğma kəndlərində oxumuşdu. İyirmi yeddi il ötürdü doğma kəndlərindən ayrılmağı. Amma gecələr yuxularında gedirdi kəndlərinə, o qıy vuran qartallara tamaşa edirdi, gül-çiçəyini toplayırdı, tay-tuşlarılla qaçdı-tutdu oynayırdı. Öz doğma Qarabağın heç unuda bilmirdi. Yuxudan ayılındı, baxırdı özünə, "eyhh" yaşın üstünə yaş gəlib, saçlarına dən düşüb.

Vətən həsrəti çox yorub onu. Mənfur ermənilər onların kəndinə çox hucumlar edirdilər, kəndlərində sakit yaşamaq mümkün deyildi. Kəndlərinin çoxlu cavanları, yaşlıları şəhid olmuşdu. Aytənin atası kənd cavanlarını növbəyə aparanda, maşınla minaya düşür, dörd nəfər şəhid olur, o cümlədən Aytə-

nin atası da onlardan biriydi. Bu hadisədən sonra balaca qızıcağın gözləri həmişə qəmli görünür. Bu gün birinci dəfəydi özündən iradəsiz qəlbi döyünürdü, sevincdənmi, yoxsamsı həyacandanmi, anlaya bilmirdi. Niyə bu qədər sevinir, elə bil ürəyi harasa tələsir, nəşə qeyri-adi bir hadisə olacaq.

Səhər anası sübh namazını qılında Aytən öz hazırlıqlarına başlamışdı. Saat səkkizdə poliklinikanın yanında durub Zauru gözləyirdi. Zaurun maşını dayandı, dostlarıyla salamlayıb maşına oturdular. Aytənin gözləri gülmürdü, çox sevindi.

-Ayy, nə yaxşı oldu, çoxdandı bir yerdə gəzintiyyə çıxırmıq, maraqlı olacaq söhbətləşə-söhbətləşə gedəcəyik.

"Ya Allah" deyib yola düşdülər.

Onuda deyim ki, yollarımız dünya standartlarına uyğun çəkilib iki saat yarıma cənub bölgəmiz olan əsrarəngiz gözəlliklər məskəsinə artıq çatmışdıq. Yolumuz davam edirdi, dağlar qoynuna əlki dağlara yaxınlaşdırdı Aytənin gözləri dörd açılmışdı. Xəyalə soruşur:

-Aytən, bəyəm sən birinci dəfədir dağları səyahət edirsən? Belə maraqla baxırsan.

-Yox ee... ay Xəyalə, bu yerlər mənə elə doğma gəlir ki, lap bizim dağlara bənzəyir, özümü bir anlığa doğma Qarabağmda, öz kəndimizdə hiss elədim.

Çisgin yağışda yağırdı. Zaur maşınını çox məharətlə idarə edirdi dağların dolanbac yollarında. Yol kənarında bir kafenin yanında saxladı maşını.

-Hə, uşaqlar, gəlin bu gözəl məkanda nahar eliyək, sonra gəzintimizi davam etdirərik. Mahir, o su qabını da götür, burda bulaq da var, nəvəm deyib bulaq suyu gətirməsən evə gəlmə.

Dostlar gülüşürlər. Kafədə masa xidmətçisi yaxınlaşır salam verir.

-Xoş gəlmisiz, keçin harda istəşəniz əyləşin, yeməklərimizin çeşidləri çoxdur, yaxşı kabablar və çöl quşlarından ləvəngilər var.

Zaur dillənir:

-Cənub bölgəmizin milli yeməklərindən yeyorik, kababı Bakıda yeyərik. Bizə görəf

quşunun ləvəngisini plovla götür.

Masa xidmətçisi "baş üstə" deyib öz işiyənən məşğul olmağa başladı. Süfrəni hazır elədi. Dostlar "bəh-bəh" ilə quş ləvəngisini tərifləyə-tərifləyə yeyib, quş ətinin çox dadlı olduğunu, həqiqətən də cənub bölgəsinin zəngin süfrəyə malik olduğunu qeyd etdilər.

Yollarına davam etməyə başladılar, dağların gözəlliyi elə valeh etmişdi dostları, gözlərini bu əsrarəngiz gözəlliydən çəkə bilmirdilər. Birdən Aytən həyacanlı bir səslə "saxla, saxla maşını, İlahi, nə görürəm, nərgiz gülü" deyib, maşından düşüb dağa dırmanmağa başladı, Nərgiz güllərini toplayıb aşağı endi. Aytənin gözlərində sevinc göz yaşları axırdı, udquna-udquna danışmağa başladı.

-Bu güllər ancaq Qarabağın dağlarında çox olur, elə bildirdim ancaq bizim dağlarda bitir nərgiz gülü. Mən sizə dedim axı, bu yerlər bizim Qarabağa bənzəyir.

Hamımız səssiz durub bu mənzərəni seyr edirdik. Dostlar çox sevinirdilər, bu günkü səyahət hamının ürəyincə olmuşdu. Bu əsrarəngiz gözəllik Aytənin ruhunu fəth etmişdi. Birdən bu səssizlikdə Zaurun səsi eşidildi:

-Hə, dostlar, elə düşünürəm ki, daha gecdir, gəzdik, dolandıq, yolçu yolda görək.

"Ya Allah" deyib Bakıya doğru yola düşdülər. Yolda hamı sakitcə oturub öz aləmindəydi, hələ də cənub bölgəsinin füsunkar gözəlliyinin təsirindən ayrıla bilmirdilər. Aytən isə gözlərini yumub açmaq istəmirdi. Dördüncü sinif şakirdi balaca Aytəni xatırlayırdı ki, o necə ayrılıb doğma kəndlərindən. Axırncı ayrılığını heç unuda bilmirdi dolğun yaşda olan, şairə Aytən. Nərgiz güllərini sinəsinə sıxıb həzin-həzin bayatılar söyləyirdi.

*Əziziyəm, dağa bax,
Dağ başında qara bax.
Nərgiz güləm boylanır
Dağ düşündə gülə bax.*

*Əziziyəm, Qarabağ,
Qara baxtlım qara bağ.
Şair balan darıxıb
Vətən üçün, Qarabağ!*